

UOT 929

TƏBRİZ ŞƏHƏRİ AVROPA MÜƏLLİFLƏRİNİN ƏSƏRLƏRİNDƏ (XVI – XVII əsrlər)

BAXŞƏLİYEV ADİL BAXŞALI oğlu

Sumqayıt Dövlət Universiteti, professor

e-mail: cebiyeva90@mail.ru

Açar sözlər: Təbriz, Avropa səyyahları, XVI-XVII əsrlər, Jan Şarden

Zəngin mədəniyyəti və əsrlər boyu strateji əhəmiyyətli mövqeyi ilə seçilən Təbriz şəhəri daim yerli və xarici tədqiqatçıların nəzər nöqtəsində olmuş və bu şəhərə çoxlu sayda araşdırmalar həsr olunmuşdur. Təbriz şəhərinin tarixi Azərbaycan tarixçilərinin də tədqiqat obyektinə olmuşdur ki, bu əsərlərdən ən dəyərlisi Seyidağa Onullahinin “XIII-XVII əsrlərdə Təbriz şəhərinin tarixi” adlı monoqrafiyasıdır. Tədqiqat əsəri ilkin qaynaqlar və dövrün tarixşünaslığının müqayisəli təhlili əsasında ərsəyə gəlmişdir. XVI əsrin əvvəllərində mərkəzi Təbriz şəhəri olan Azərbaycan Səfəvi dövlətinin yaranması və möhkəmlənməsi, Azərbaycan torpaqlarının vahid mərkəzdən idarə olunması və bu mərkəzin Təbriz şəhərində yerləşməsi bu şəhərin eyni zamanda iqtisadi mərkəzə çevrilərək əhalinin çoxalmasına imkan yaratmışdı.

XVI-XVII yüzilliklərdə Təbriz Azərbaycan mədəniyyətinin mərkəzi olub, ölkənin digər sahələrində də mədəni tərəqqiyə müəyyən təsirlər göstərə bilmişdir. Bu dövrün elm adamlarının şəhərlərdə məskunlaşması şəhərlərin ölkənin mədəniyyət mərkəzinə çevrilməsinə və bu sahədə onların əhəmiyyətlərinin artmasına müsbət təsir göstərmişdir [1, 21].

XVI–XVII yüzilliklərdə Azərbaycanın cənubunda yerləşən bir sıra şəhərlər Səfəvi dövlətinin xarici iqtisadi-ticarət əlaqələrində əhəmiyyətli rol oynaması ilə seçilirdi ki, bu şəhərlərdən birincisi Təbriz şəhəri idi. Qədim dövrlərdə olduğu kimi, bu əsrlərdə də Təbriz şəhəri Azərbaycanın sosial-iqtisadi, siyasi, xüsusilə, beynəlxalq iqtisadi əlaqələrində də önəmli mövqedə dayanmaqda davam edirdi. Yaxın və Uzaq Şərq ölkələri ilə Qərbi Avropa ölkələrini birləşdirən ticarət-karvan yolları üzərində yerləşən Təbriz şəhəri, eyni zamanda Azərbaycan Səfəvi dövlətinin Rusiya və Qərbi Avropa arasında mövcud olan ticarət əlaqələrini tənzimləyən iqtisadi mərkəzlərdən biri idi. Təbriz tacirləri tərəfindən Hindistan, Çin, İran malları, xüsusilə, ədviyyat, xam ipək, ipək parçalar Trabzon-Kəffa və Tokat-Bursa-İstanbul karvan yolu ilə Avropa ölkələrinə ixrac edilirdi.

Araşdırılmaqda olan mövzu ilə bağlı istər elmi əsərlərdə, istərsə də dövrün Avropa ədəbiyyatında yer almış bir sıra əhəmiyyətli məlumatlar elmi dövriyyəyə yetərincə cəlb edilməmişdir. Halbuki Təbriz şəhərinin həm təbii-coğrafi mövqeyi, eyni zamanda adının mənşəyi, həm də ki şəhərin yaranma tarixi və iqtisadi həyatı haqqında dövrün Avropa səyyahlarının gündəliklərində öz əhəmiyyəti ilə seçilən çoxlu sayda məlumatlara rast gəlmək mümkündür. XVI əsrin əvvəlində Səfəvi dövlətinə gəlmiş və anonim ad ilə tanınan venesiyalı tacir bildirmişdir ki, on mildən çox uzanan dağ silsiləsinin ətəyində geniş bir düzənlikdə yerləşmiş Təbriz şəhərinin ortasından iki çay keçir. Şəhərin qərb tərəfindəki düzənlik şəhər kənarından üç mil (coğrafi mil 7420 metr; dəniz mili 1852 metr -A.B.) məsafəyə qədər uzanır və şəhərin eyni tərəfində ondan bir mil aralı suyu şor olan, üzərində daş körpü salınmış başqa bir çay axır. Tacir başqa bir məlumatında yazır ki, Təbriz şəhərinin bütün məhəllələrində mənbəyi kəhrizlər olan bulaqlar vardır [5, 381, 382, 384]. Venesiya Respublikası tərəfindən 1571-ci ildə Şah I Təhmasibin sarayına göndərilmiş elçi Vinçenso Alessandro Təbriz şəhərinin coğrafi mövqeyi haqqında məlumat verərək bildirir ki, Təbriz şəhəri bir neçə iri təpənin əhatəsində və geniş bir düzənlikdə yerləşirdi [5, 446]. Çox güman ki, elçi təpə dedikdə şəhər ətrafındakı dağları nəzərdə tuturdu. 1631-1668-ci illər ərzində altı dəfə

Şərq ölkələrinə səyahət etmiş və öz səyahətlərini “Yol gündəliyi” şəklində müxtəlif dillərdə çap etdirmiş fransız taciri Jan Batist Tavernye İran və Azərbaycanda da olmuş və öz gündəliyində bir çox Azərbaycan şəhərləri ilə birlikdə Təbriz şəhərinin təbii-coğrafi mövqeyi haqqında da maraqlı məlumatlar vermişdir. Jan Batist Tavernye öz gündəliyində yazır: “Təbriz heç bir ağacın görünmədiyi bir düzənlikdə yerləşir. Qərb tərəfi istisna olmaqla digər üç tərəfdən dağlarla əhatə olunmuşdur. Ən uzaq dağ şəhərdən bir liv aralı idi. Təbrizin şimal tərəfində yerləşən dağ şəhərə bitişik formadadır və onların arasından bir çay keçməkdədir. Şəhərin ortasından kifayət qədər yaxşı suyu olan, lakin bəzən tüğyan edərək daşıb şəhərin bir hissəsini dağıdaraq ona ziyan vuran kiçik bir çay axır ki, onu arx və ya qobu da adlandırmaq olar” [6, 66].

Jan Batist Tavernyenin Təbriz şəhəri haqqında fikirləri ilə fransız səyyah Jan Şardenin fikirləri arasında bir sıra fərqliliklər mövcuddur. J. B. Tavernyedən fərqli olaraq, 1664-1670-ci illərdə şərq ölkələrinə səyahət etmiş Jan Şarden 1673-cü ildə Azərbaycan ərazisini səyahət edərkən yazır ki, bağlı-bağçalı, barlı-bərəkətli bir düzü qət etdikdən sonra Təbrizə daxil oldum. Şəhər hər iki tərəfdən əkin tarlaları, məhsuldar və abad torpaqlarla əhatə olunmuşdu. Səyyah həmçinin bildirmişdir ki, Təbriz şəhəri əhalisinin sayına, iqtisadi qüdrətinə, böyüklüyü və əzəmətinə görə Səfəvilər dövlətində İsfahan şəhərindən sonra ikinci yerdə dayanır. Jan Şarden bu şəhərin geniş bir düzənliyin sonunda, dağ ətəyində yerləşdiyi haqqında da məlumat verir. Müasir tədqiqatçılar bu dağın Oronte (Surxab – A.B.), yaxud Baronte (Səhənd – A.B.) adlandırıldığı haqqında məlumat verməkdədirlər.

Jan Şardenin digər bir məlumatında bildirilir ki, şəhərin ortasında çox vaxt daşaraq ətrafındakı binaları dağıdıb şəhərə ziyan vuran Spintcha (Mehranrud - A.B.) adlı kiçik bir çay keçir. Şəhərin şimal tərəfindən sululuq həcminə görə yaz və payız aylarında Parisdəki Sena çayından heç də geri qalmayan başqa bir çay da axır ki, bu çayın suyu şor və duzlu olduğuna görə ona Agie də (Acı) deyirlər [7, 402-403].

Azərbaycan tarixi üçün əhəmiyyət kəsb edən səyyah gündəlikləri Təbriz şəhərinin adının mənşəyi və əsasının qoyulması tarixi elmi cəhətdən əhəmiyyətli və bir o qədər də maraqlı məlumatlar vermişdir. Buna baxmayaraq, təhriflərin də mövcud olduğu bu tip qaynaqlarda bir sıra ziddiyyətlərə rast gəlinir. Holşteyn-Qottorp hersoqu III Fridrix tərəfindən Səfəvi dövlətinə elçi kimi göndərilən Adam Oleari ilkin antik qaynaqlara əsasən yazır ki, yunan coğrafiyaşünası K. Ptolemey tərəfindən “Tavris” adlandırılan bu şəhəri avropalılar “Təbriz” (“Tauris”) adlandırırlar ki, indi də Persiyada (o, antik mənbələrin təsiri ilə Persiya dedikdə Səfəvi dövlətini nəzərdə tuturdu – A.B.) şəhər belə adlanır. A.Oleari səyahətnaməsinin digər yerində “nə vaxtsa o şöhrətli Ekbatan şəhəri idi» deməklə ciddi səhvə yol vermişdir [2,176]. Bilindiyi kimi, Ekbatan şəhəri qədim zamanlarda Midiya dövlətinin paytaxtı olmuş və indiki İran İslam Respublikası ərazisində yerləşən Həmədan şəhərinin qədim adı idi.

İlkin qaynaqlar içərisində öz kamilliyi ilə seçilən Jan Şardenin “Səfərnəmə”sində məlumat verilir: «Mən dünyada elə bir şəhər tanımıram ki, Təbriz qədər ilkin məskunlaşma tarixi və adının mənşəyi haqqında müasir müəlliflər arasında bu qədər mübahisə olmasın. Biz onların arasındakı ən mötəbər fikirləri şərh edəcəyik. Lakin, onu da vurğulamaq lazımdır ki, Persiya əhalisi (azərbaycanlılar – A.B.) bu şəhəri Təbriz adlandırırlar. Biz avropalılar bu şəhəri Tuaris adlandırırıq... R. Tiksera, A. Oleari və digər müəlliflərin bildirdikləri fikirə görə, bu şəhər K. Ptolemeyin öz əsərində Asiyanın beşinci cədvəlində verdiyi və Qabris adlandırdığı şəhərdir. Onların fikirlərinə görə, yunan dilində «q» hərfi mövcud olmuş və asanlıqla «t» hərfinə çevrilmişdir” [7, 412, 413]. K. Ptolemeyin Təbriz şəhərinin adının mənşəyi haqqında qeydlərini Terva şəkilində oxuyan və bir sıra tədqiqatçıların bu barədə yanlış fikirlərini təkzib edən J. Şarden bildirir ki, Terva şəhəri Armeniya (Ərməniyyə - coğrafi ad kimi işlədilir və indiki mövcud dövlətlə heç bir əlaqəsi yoxdur – A.B.), Təbriz şəhəri isə Mad (Azərbaycan – A.B.) ərazisində yerləşirdi. O, ardınca vurğulayır ki, hər iki şəhəri vahid əraziyə aid etmək mümkün deyil [7, 412]. J. Şarden söyləmiş olduğu iddiaları doğrultmaq üçün bildirir ki, göstərilən hər iki adın bənzərliyi səbəbindən bəzi

müəlliflər ciddi səhvlərə yol vermişdilər. Belə ki, “Təbriz” sözü farsmənşəli sözdür və bu ad şəhərə K. Ptolemeydən xeyli sonra, yəni h.165 (m.782-783)-ci ildə verilmişdir. Onu da bildirmək lazımdır ki, «Terva» və «Qabris» xüsusi isimləri ilə “Təbriz” adı arasında istər fonetik, istərsə də leksik baxımdan fərqliliklər mövcuddur. Təbriz şəhərinin adını bir çox müəlliflər «Akmeta», yaxud da «Amata» kimi göstərmişlər. Bu barədə yazan müəlliflərin hamısı K. Ptolemey və K. Ptolemeyin əsərinin tərcüməçisi kimi bu şəhərin Aşşurda (Assuriya -A.B.), Kalkundilin isə mərkəzi Persepolis olan əyalətdə olduğunu bildirirlər. Jan Şarden sözü gedən məsələ barədə öncə mövcud olan mübahisəli fikirləri şərh etmiş, ardından K. Ptolemeyin əsərinin Təbriz şəhəri haqqında vermiş olduğu fikirlərlə Avropa tədqiqatçılarının ziddiyyətli fikirlərini təhlil etmiş, daha sonra isə K. Ptolemeyin “Coğrafiya” əsərinin tərcüməçisi olan Molenin fikirlərini əsas tutaraq belə nəticəyə gəlmişdir ki, Təbriz şəhəri müqəddəs Tövratda adı çəkilən Ekbatan şəhəridir [7, 412,413]. Jan Şarden də Midiya dövlətinin qədim paytaxtı olan Ekbatan (indiki Həmədan) şəhəri ilə Təbrizin eyni şəhər olması fikrini Molenin fikirlərinə aldanaraq təsdiqləmiş və ciddi yanlışlıqlara yol vermişdir.

Jan Şarden özünün səyahət gündəliyində Təbriz şəhərinin adının etimologiyası və şəhər ərazisində ilkin yaşayış məskənləri haqqında Şərq tədqiqatçılarının əsərlərinə də istinad etmişdir. O, yerli qaynaqlara əsasən məlumat verir ki, Təbriz şəhərinin təməli yuxarıda qeyd olunduğu kimi, h.165 (m. 782-783)-ci ildə qoyulmuşdur. J. Şarden şəhərin təməlinin qoyulması ilə bağlı belə bir rəvayəti öz səyahətnaməsinə daxil etmişdir. Rəvayətə görə, mərkəzi Bağdad olan Ərəb xəlifəsi Harun ər-Rəşidin (786-809) zövcəsi Zübeydə Xatun ağır xəstəliyə tutulmuşdu. Xəlifənin zövcəsini madalı (azərbaycanlı – A.B.) həkim müalicə etmiş və həmin həkimin xahişi ilə Zübeydə Xatun tərəfindən onun ölkəsində sonradan Təbriz adlandırılacaq iri bir şəhərin inşa olunması haqqında buyruq verilmişdir. Müəllif onu da bildirməkdədir ki, bu söz farsçada «təb» qızdırma, «riz» (axan) «rixdən» (axmaq, tökülmək) sözlərinin birləşməsindən meydana çıxmışdır və “tökülmək”, “yayımaq” mənasını verir [7, 414]. Jan Şarden Şərq tarixçilərinin fikirlərinə əsaslanaraq Təbriz şəhərinin adının mənşəyi və inşa olunma tarixi ilə bağlı ikinci fərziyyəsində böyük yanlışlığa yol vermiş və Elxanilər sülaləsinin əsasını qoymuş Hülakü xanı (1258-1265) Harun ər-Rəşidin sərkərdəsi adlandırmışdır. O, öz səyahətnaməsində yazırdı: «Hülakü xan iki il idi ki, qızdırma xəstəliyinə mübtəla olmuşdu və sağalacağına ümid yox idi. Bu vaxt hazırda Təbriz adlanan yerdə bir bitki tapıldı ki, onun ecəzkar qüvvəsi ilə xəstələr şəfa tapırdı. O, bu bitki ilə müalicə olunduqdan sonra burada «Təbrəft» adlı şəhərin inşa olunması haqqında buyruq verdi. Sonralar «Təbrəft» sözü dəyişmiş və Təbriz adlanmışdır» [7, 414, 415]. Jan Şarden Səfəvi dövlətində yüksək məqamli vəzifələrdən birində yer almış Mirzə Tahir adlı məmurun söylədiyi rəvayəti də səyahətnaməsinə daxil etmişdi. O yazırdı ki, quru, sağlam iqlimə malik bir yerdə inşa olunan Təbriz şəhərində qızdırma xəstəliyinin baş verməsi mümkün deyildi. Elə buna görə də şəhərə Təbriz, hərfi mənada «isitmə aparən» yer adı verilmişdir [7, 415].

Azərbaycanda olmuş Osmanlı səyyahı Övliya Çələbi də şəhərin adının mənşəyi haqqında məlumat verir. O yazır ki, moğolcada Təbrizə “Tivris”, dəri dilində “Tivriz”, dehqan dilində “Tabriz”, əsl fars dilində Təbriz deyilir ki, bu da isitmə tökücü deməkdir. Övliya Çələbi Jan Şardenin səyahətnaməsində vermiş olduğu rəvayətin eynisini öz səyahətnaməsinə daxil etmişdir. O bildirir ki, Təbrizin əsası Ərəb xəlifəsi Harun ər-Rəşidin zövcəsi Zübeydə Xatunun buyruğu əsasında qoyulmuşdur. Abbasilərin farsdilli üləması isə bu şəhəri «Təbriz» adlandırmışdır [3, 246].

Görkəmli Azərbaycan alimi S.Onullahinin məlumatına görə, Assuriya qaynaqlarında “Tarui” və ya “Tarmakis” (ikiqat qala) adı ilə məlum olan Təbriz şəhəri e.ə. VIII əsrdən mövcud olmuşdur. Alim onu da vurğulayır ki, Təbriz şəhərinin tarixini e.ə. II əsrə aid etmək olar. Təbriz adı Surxab dağının əski adı olan Tarui və ya Tori, Tovri ilə əlaqədar olmuş və sonralar qaynaqlarda «Tavrej», «Davrej», «Toriz», «Təbriz» şəkillərinə düşmüşdür [8; 40,41].

Venesiyalı anonim tacir XVI-XVII əsrlərdə həm Azərbaycanın, həm də bütün Yaxın və Orta Şərq ölkələrinin elm və mədəniyyət mərkəzi olmuş Təbriz şəhəri haqqında məlumat verir ki, bu böyük şəhərin çevrəsi 24 milə yaxındır [5, 381]. XVI əsrin 70-ci illərində Azərbaycanda olmuş

Venesiyalı elçi Vinçenso Alessandro Təbriz şəhərinin ərazisi haqqında məlumat verərək yazır: «...şəhərin çevrəsi 15 mil, bəlkə də bir az çoxdur... Təbrizdə 45 küçə vardır ki, onların hamısında cərgə ilə ağaclar əkilmişdir və sanki hər küçə bir bağdır» [5, 446].

XVI əsrin 30-50-ci illərində şəhərin sosial-iqtisadi durumuna və onun mədəni həyatına bir sıra neqativ təsirlər olmuşdu. Bunlar Sultan I Süleymanın Səfəvi dövləti üzərinə ardıcıl hücumları, 1555-ci ildə dövlətin mərkəzinin Təbrizdən Qəzvinə köçürülməsi, 1585-1603-cü illərdə Osmanlı ağalığı və s. ibarət idi. Lakin bu təsirlər şəhərin nüfuzunu azaltmamışdır. Vinçenso Alessandronun verdiyi məlumatlara əsasən demək olar ki, Təbrizdə şəhərsalma işinin müəyyən qədər ləngiməsinə baxmayaraq, şəhər yenə də öz əvvəlki əhəmiyyətini qoruyub saxlayırdı. Görkəmli səfəvişünas alim O.Ə.Əfəndiyev ilkin qaynaq materiallarına əsasən məlumat verir ki, paytaxt Qəzvinə köçürüldükdən sonra da Təbriz şəhəri öz əvvəlki əhəmiyyətini saxlamaqda davam edirdi. Məlumatlardan aydın olur ki, XVII əsrin ortalarında da Təbriz şəhərində müxtəlif səpkili tikinti işləri aparılır, şəhərin böyüməsi və mədəni həyatının canlanması müşahidə edilirdi. Bu prosesləri Osmanlı səyyahı Övliya Çələbinin şəhər topoqrafiyası haqqında verdiyi məlumatlar əsasında izləmək mümkündür. O, Təbriz barədə yazırdı: «Tikintisi keçmişdə olduğu kimi, indiyədək bütöv qalmış Təbriz şəhərinin divarının çevrəsi 6000 min addım idi. Şəhərin qala divarlarının 300 bürçü, 300 (bürclərarası) kontrforsu, 6 darvazası, 1060 məhəlləsi vardır» [3, 21, 24]. Övliya Çələbinin bu qeydləri ilə bərabər 1693-1694-cü illərdə Səfəvi dövlətində olmuş olmuş venesiyalı Cemelli Karerinin Təbrizin ətrafının 30 mildən [9, 21]. çox olması haqqındakı məlumatı XVI əsrlə müqayisədə XVII əsrin sonlarında Təbrizdə şəhərsalma işlərinin daha da genişlənməsi, onun böyüməsi və tərəqqisindən xəbər verir.

Təbriz şəhərinin əhalisinin sayı haqqında dövrün səyyah gündəliklərində müxtəlif məzmunlu məlumatlara rast gəlinir. Təbriz şəhəri 1585-ci ildə Osmanlılar tərəfindən tutuldu və Cəfər paşa buraya vali təyin edildi. Valinin rəhbərliyi ilə əhalinin siyahıya alınması keçirildi və həmin məlumatlara əsasən şəhər əhalisinin sayının 300 min nəfər olduğunu söyləmək mümkündür [3, 21]. O.Əfəndiyevin araşdırmalarına görə, XVI əsrin əvvəllərində şəhər əhalisinin sayı 300 min, 1585-ci ildə isə 360 min nəfərə çatmışdı [4, 206]. Jan Şarden Təbriz əhalisinin sayı haqqında öz gündəliyində məlumat verir: “Mən Təbriz şəhərində yaşayan əhalinin sayını daha dəqiq öyrənmək üçün xeyli çalışdım, lakin bunu tam dəqiqləşdirə bilmədim. Ancaq qətiyyətlə demək olar ki, şəhər əhalisinin sayı 550 min nəfərə yaxındır. O cümlədən Təbrizin bir çox öndəgedən adamlarının dediklərinə görə, burada əhalinin sayı bir milyon yüz min nəfərdən çoxdur” [7, 409].

Lakin tədqiqatçılar Süleyman Məmmədov və Elman Mirzəyev 2016-cı ildə ali məktəb tələbələri üçün nəşr etdirdikləri “Azərbaycan Səfəvi dövləti (XVI-XVII)” adlı dərslikdə XVII yüzilliyin 60-70-ci illərində Təbriz şəhərinin zənginliyinə, ticarətinə və əhalisinin sayına görə ikinci şəhər olduğunu və əhalisinin sayının 550 minə çatdığını bildirirlər [10; 170].

Beynəlxalq karvan yolları üzərində yerləşən, inzibati siyasi mərkəzlər olan şəhərlərdə ticarət və sənətkarlığın təkamülü nəticəsində onlar daha yüksək səviyyədə inkişaf edərək ölkə miqyasında xüsusi əhəmiyyət kəsb edirlər. Artıq natural təsərrüfat pozulur, əmtəə istehsalı genişlənir və, nəticədə, şəhərlər getdikcə iqtisadi mərkəzlərə çevrilirlər. Şəhərlərin inzibati və iqtisadi mərkəzlər kimi böyüyüb inkişaf etməsində onların coğrafi mövqeyinin, eləcə də xarici əlaqələrinin, tranzit ticarətin də rolu az olmamışdır. Beynəlxalq karvan yolu üzərində yerləşən Təbriz şəhəri 1501-ci ildən 1555-ci ilə qədər Səfəvi dövlətinin inzibati siyasi mərkəzi olmaqla, ölkənin iqtisadi həyatında əhəmiyyətli rol oynamışdır. Beləliklə, qaynaqların məlumatı onu deməyə əsas verir ki, XVI - XVII əsrlərdə Təbriz şəhəri iqtisadi və mədəni mərkəz kimi həlledici rolunu qoruyub saxlamış və Azərbaycan şəhərləri arasında inkişaf baxımından önəmli yer tutmuşdur.

ƏDƏBİYYAT

1. Baxşəliyev Adil. Güney Azərbaycan şəhərlərinin mədəni həyatı səyyah gündəliklərində (XVI-XVII yüzilliklər). Bakı: Elm, 2003, 181 s.
2. Адам Олеарий. Подробное описание путешествия Голштинского посольства в Московию и Персию в 1633, 1636 и 1639 годах. Пер. с немец. П.Барсова, М.: 1870, 1033 с.
3. Çelebi Evliya. Seyahatnamesi, c.II, İstanbul: 1314, 466 s.
4. Əfəndiyev O.A. Azərbaycan Səfəvilər dövləti. Bakı: Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, 1993, 300 s.
5. Səfərnameha-ye Venezi dər İran. Tərcome-ye dər doctor Mənuçehr Əmiri, Tehran: 1349, 450 s.
6. Səfərname-ye Taverniye. Tərcome-ye Əbuturab Nuri, İsfahan: 1336, 719 s.
7. Səfərname-ye Şarden. Tərcome-ye Məhəmməd Abbasi, c.II, Tehran: 1335, 510 s.
8. Onullahi S.M. XIII – XVII əsrlərdə Təbriz şəhərinin tarixi. Bakı: Elm, 1982, 279 s.
9. Səfərname-ye Karerri. Tərcome-ye doctor Abbas Naxçivani və Əbdüləli Kərəng, Təbriz: 1348, 206 s.
10. Məmmədov S., Mirzəyev E. Azərbaycan Səfəvi dövləti (XVI-XVII). Bakı: ADPU, 2016, 200 s.

РЕЗЮМЕ

ГОРОД ТАБРИЗ В РАБОТАХ ЕВРОПЕЙСКИХ АВТОРОВ

(в XVI-XVII веке)

Бахшалиев А.Б.

Ключевые слова: *Тебриз, европейские путешественники, XVI - XVII века, Жан Шарден*

В статье исследуется история города Тебриз на основе изучения письменных источников XVI – XVII веков. Описано отношение к имеющимся в специальной литературе различным мнениям о названии города Тебриз.

SUMMARY

TABRIZ CITY IN THE WORKS OF EUROPEAN AUTHORS

(in the XVI-XVII centuries)

Bakhshaliyev A.B.

Key words: *Tabriz, European travelers, XVI - XVII centuries, Jan Sharden*

In the paper history of Tabriz is investigated on the basis of written sources of XVI-XVII centuries. Attitude to various opinions in special literature about the name of Tabriz city is illustrated.

Daxilolma tarixi:	İlkin variant	12.07.2017
	Son variant	27.09.2017